

بخش اوّل

گزیده‌هایی از روش‌های
یاددهی و یادگیری

گزیده‌هایی از روش‌های یاددهی و یادگیری

درس معلم اربودزمرمه محبتی
جمعه مکتب آورد فضل‌کریزهای را

«در مباحث مدیریت کلاس، مقوله‌ای که کمتر بدان توجه می‌شود، مبحث روانشناسی اجتماعی کلاس است به طور معمول، دانش‌آموزان و معلمان نیمی از ساعات بیداری خود را در مدرسه و کلاس می‌گذرانند و در آنجا، همانند سایر محیط‌های اجتماعی، با یکدیگر تعامل دارند. این تعامل در ارتباط برقرار کردن معلم با دانش‌آموزان، دانش‌آموزان با معلم، دانش‌آموزان با یکدیگر و سرانجام با انواع مطالب و مواد درسی تجلی می‌یابد.

معلمان گزارش می‌دهند که هر کلاس ویژگی خاص و منحصر به فردی دارد که آن را از سایر کلاس‌ها متمایز می‌کند. به همین دلیل، دانش‌آموزان اظهار نظرها و قضاوت‌های متفاوتی درباره کلاس‌های گوناگون دارند و هنگامی که درباره خاطرات دوران تحصیل صحبت می‌کنند، برخی کلاس‌ها را عالی، بعضی را متوسط و پاره‌ای را بد به‌شمار می‌آورند. بدون تردید، همه آنچه دانش‌آموزان از کلاس‌ها به یاد می‌آورند، درباره چیزهایی که معلم به آنان آموخته است نیست، بلکه مربوط به ابعاد روانی-اجتماعی کلاس است. به‌طور کلی، یک کلاس درس را می‌توان نظامی پویا دانست که ساختار سازمان و هنجارهای خاص خود را دارد. کلاس‌ها، ممکن است در ظاهر همانند یکدیگر به نظر آیند، اما در واقع چنین نیست و هر کلاس، همانند اثر انگشت ویژگی خود را دارد و بی‌همتاست. همچنین، هر کلاس، شیوه و الگوهای ارتباطی و محدوده‌های خود را دارد و چنین به نظر می‌رسد که عواملی نامرئی رفتار اعضای کلاس را هدایت و کنترل می‌کنند. با اینکه کلاس‌ها هرروز شکلی متفاوت با روزهای قبل می‌گیرند، در هر کلاس قدری ثبات، پایداری و تداوم وجود دارد که از پیشینه افراد آن سرچشمه می‌گیرد.

روش‌ها و ساختارهایی که معلمان برای بنا نهادن و برقراری کلاس برمی‌گزینند عوامل بسیار مهمی‌اند که بر چگونگی تشکیل کلاس و نحوه اجرای آموزش‌های درسی و اجتماعی اثر می‌گذارند. اتخاذ شیوه مناسب برای ایجاد کلاس‌های «ثمربخش» نیز از جمله مسئولیت‌های معلمان است و چنین کلاسی دارای سه ویژگی است:

۱- محیطی است که در آن دانش‌آموزان نسبت به خودشان، هم کلاسی‌هایشان و کلاس درس به عنوان یک گروه اجتماعی احساس مثبت دارند.

۲- به گونه‌ای سازمان یافته است که ساختار و روش‌های آن، نیازهای دانش‌آموزان را برآورد می‌سازد و نیز مکانی است که در آن دانش‌آموزان تکالیف و وظایف خود را انجام می‌دهند و با معلم و دانش‌آموزان همیاری و کار می‌کنند.

۳- محیطی است که در آن دانش‌آموزان به کسب دانش و مهارت‌های فردی و اجتماعی نایل می‌شوند. آرزوی هر معلم داشتن کلاسی با ویژگی‌های گفته شده در بالاست و لذت‌بخش‌ترین لحظه هنگامی است که معلم با احساس رضایت از کار خود از کلاس خارج می‌شود و حس می‌کند که دانش‌آموزان از اینکه در کلاس او بوده‌اند خرسند هستند.

برای رسیدن به چنین جایگاهی عوامل زیادی باید دست به دست هم دهند از جمله آنها داشتن علاقه به تدریس است، عامل دیگر مهارت و دانش در موضوع تدریس است عامل سوم را می‌توان آشنایی به روش‌ها و فنون یاددهی و یادگیری و به کار بستن آنها دانست. به همکاران ارجمند توصیه می‌کنیم که کتاب‌ها و مقالاتی را که در زمینه روش‌های یاددهی و یادگیری نوشته شده است مطالعه کنند و آنها را در مدیریت کلاس به کار بندند و خود را به جایی برسانند که به گفته پاستور در پایان دوران تدریس «با صدای بلند اعلام کنند که من آنچه در توان داشتم انجام دادم».

مزرع سبز فلک دیدم و داس مه نو
یادم از کشته خوش آمد و هنگام درو
گفتم ای بخت بنجیدی و خورشید مید
گفت با این همه از سابقه نو مید شو
گر روی پاک و مجرد چو میجا به فلک
از چراغ تو به خورشید رسد صد پرتو

حافظ

در این بخش مواردی کاربردی از کتاب‌های نوشته شده در زمینه یاددهی و یادگیری برگزیده‌ایم و امیدواریم مفید فایده افتد.

جریان تدریس^۱

۱

متخصصان مهارت‌آموزی، تدریس را به‌عنوان یک جریان تلقی نموده و برای آن چهار مرحله بنیادی ترسیم نموده‌اند.

۱- آمادگی^۲

۲- ارائه مطالب^۳

۳- کاربرد (کاربست)^۴

۴- امتحان و سنجش^۵

اجازه دهید هریک از این مراحل را به‌طور خلاصه بیان نمایم.

مرحله اول: آمادگی

احتیاج به گفتن ندارد که یک معلم خوب باید تکالیف و وظایف مربوط به شغل خویش را به خوبی انجام دهد. معلم باید نسبت به مطالبی که می‌خواهد ارائه دهد تسلط کامل داشته باشد و روش تدریس و ترتیب ارائه مطالب را از قبل دقیقاً تنظیم و برای کلاس آماده نماید. نخستین هدف در مرحله آمادگی جلب توجه و ایجاد انگیزه و رغبت می‌باشد: برای تحقق این هدف راه‌های ذیل پیشنهاد می‌گردد:

الف: در تدریس خویش از وسایل کمک آموزشی استفاده نمایید.

ب: از ضرب‌المثل‌ها در ارتباط با موضوع مورد تدریس استفاده نمایید.

ج: در ارائه مطالب‌تان از روش یادگیری بصری (بر مبنای دیدن) بیشتر استفاده نمایید.

د: از دانش و تجربیات دانش‌آموزان در ارتباط با موضوع مورد تدریس حداکثر بهره‌برداری را نمایید.

معلم باید کاربرد مطالب مورد تدریس را برای مشاغل آینده دانش‌آموزان تجزیه و تحلیل نماید. این عملکرد به ما کمک می‌نماید که دانش‌آموزان مشتاقانه به مطالب گوش فرا دهند و به ضرورت نیاز آن درس بی‌بیرند. ضمناً یک معلم خوب باید خود را به‌جای دانش‌آموز قرار دهد و از آن دیدگاه نیز به مسئله تدریس و محتوی با توجه به امکانات و محیط آموزش بنگرد. قبل از شروع درس

۱- از کتاب جزئیات روش‌های تدریس، تألیف نادرقلی قورچیان

۲-Preparation

۳-Presentation

۴-Application

۵-Testing

لازم است معلم به معرفی خویش پرداخته و از یکایک دانش‌آموزان بخواهد که شمه‌ای از سابقه تحصیلی و تجربیات‌شان را در اختیار وی قرار دهند. بزرگ‌ترین حسن این عمل این است که وقتی به ارسال پیامتان می‌پردازید خصوصیات گیرنده دانش‌آموز را در مد نظر خواهید داشت و ارتباط بهتر و مؤثرتری را برقرار خواهید ساخت.

عدم توجه به مفاهیم فوق که مربوط به مرحله آمادگی بود منجر به عدم علاقه دانش‌آموزان، عدم ارتباط، بی‌ارزش شدن درس و کسل‌کنندگی محیط خواهد گردید و به عکس توجه به مفاهیم فوق لوح سفید ذهن دانش‌آموزان را آماده پذیرش مطالب شما خواهد ساخت. مفاهیم اساسی مرحله آمادگی به‌طور دستورالعمل‌های زیر خلاصه می‌شود:

- ۱- به ایجاد رغبت در دانش‌آموزان پردازید.
- ۲- مطالب مورد تدریس را با شغل آینده دانش‌آموزان ارتباط دهید.
- ۳- مطالبی را برای دانش‌آموزان آماده نمایید که برای آنان معنادار و قابل فهم باشد.
- ۴- از زمینه ذهنی دانش‌آموزان به عنوان ابزار تدریس استفاده نمایید.

مرحله دوم: ارائه مطالب

در این مرحله نقش اساسی معلم در ارائه مطالب جدید با استفاده از روش‌های متفاوت و با توجه به زمینه قبلی دانش‌آموزان می‌باشد. در مرحله قبل یعنی مرحله آمادگی، معلم مطالب و محتوای مورد تدریس را آماده کرده و از میان روش‌های مختلف تدریس (روش سخنرانی، روش نمایش دادن، روش کنفرانس، روش اجرا کردن، روش شاگرد-استادی و روش چند حسی) روشی را انتخاب کرده است و در این مرحله مطالب و محتوای درس را با توجه به بهترین روش تدریس با در نظر گرفتن تعداد دانش‌آموزان عملاً ارائه می‌دهد. معلم باید در ارائه مطالب از شیوه‌های سمعی و بصری استفاده نماید چرا که برخی از دانش‌آموزان از طریق دیدن بهتر یاد می‌گیرند و برخی از طریق شنیدن، به‌طور خلاصه در این مرحله، معلم باید:

- ۱- به ارائه مطالب جدید پردازد.
- ۲- مهارت‌ها و دانش‌ها را تشریح و تحلیل نماید.
- ۳- روش کار خویش را دقیقاً برای دانش‌آموزان توضیح دهد.
- ۴- از مناسب‌ترین روش تدریس استفاده نماید.

مرحله سوم: کاربرد (کار بست)

در این مرحله دانش‌آموز باید مطالب و مهارت‌هایی را که یاد گرفته به کلاس و به معلم مربوطه ارائه دهد. در حالی که دانش‌آموز در حال انجام دادن و ارائه مطالب است معلم باید به دانش‌آموز کمک کند تا اشکالاتش مرتفع گردد. در دروس عملی دانش‌آموز عملاً کار را انجام می‌دهد و در دروس تئوریک به‌صورت شفاهی و یا کتبی مرحله به مرحله دروس تدریس شده توسط معلم را با کلام خویش بیان می‌نماید.

توجه داشته باشید که ملاک شما برای تشخیص اینکه دانش‌آموزان مهارت‌های فنی و ذهنی دروس شما را فرا گرفته‌اند انجام مجدد کار عملی و تئوریک به‌طور صحیح توسط آنان می‌باشد.

زیرا اگر دانش‌آموز کاری را یک‌بار درست انجام داد ممکن است آن را تصادفاً و یا از روی حدس و احتمال انجام داده باشد، اما اگر مجدداً وی را آزمایش نمایید و هر دو پاسخ را صحیح مشاهده نمودید عملکرد شما از اعتبار علمی برخوردار خواهد بود. ضمناً در این مرحله اگر دانش‌آموزان اشکالاتی داشتند معلم باید درس را تکرار کرده و به رفع معضلات دانش‌آموزان پردازد.

خلاصه کلام در مرحله سوم چنین است :

- ۱- دانش‌آموز باید مطالبی را که توسط معلم فراگرفته است در کلاس ارائه دهد.
- ۲- معلم به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا دچار یادگیری غلط و لغزش علمی نگردند.
- ۳- در صورت ضرورت معلم درس را تکرار می‌نماید.
- ۴- معلم ادراک دانش‌آموزان را از طریق سؤالات گوناگون می‌سنجد و به سؤالات دانش‌آموزان نیز پاسخ می‌دهد.
- ۵- نشانه استنباط و ادراک دانش‌آموزان از مهارت‌های فنی و ذهنی حداقل دوبار انجام صحیح کار یا حل مسئله می‌باشد.

مرحله چهارم: امتحان و سنجش

در این مرحله از جریان تدریس دانش‌آموز مورد ارزیابی رسمی و نهایی قرار می‌گیرد برخلاف مرحله سوم، در این مرحله یعنی در طی امتحان نباید هیچ‌گونه کمکی به دانش‌آموزان صورت گیرد.

امتحان و سنجش دانش‌آموزان به‌طور کلی به نتایج زیر منجر می‌شود :

- ۱- دقیقاً تعیین می‌نماید که دانش‌آموزان تا چه حد مطالب را فراگرفته‌اند و سطح دانش، درک و کاربرد آنان چه میزان است.
- ۲- نقاط ضعف دانش‌آموزان را برای ما روشن می‌سازد.
- ۳- موجب تقویت آنچه که دانش‌آموزان فراگرفته‌اند می‌گردد.
- ۴- به نوبه خود به عنوان یک عامل انگیزش تلقی می‌گردد.

کوتاه سخن اینکه : رعایت مراحل مختلف جریان تدریس به ما کمک می‌کند که از تجربه آزمایشگاه تربیتی انسان‌ها استفاده نموده و خود را به روش منظم و مرحله‌ای جریان تدریس (یعنی مراحل آمادگی، ارائه مطلب، کاربرد و امتحان) مسلح نماییم.

راهکارهایی در مدیریت کلاس^۱

۲

رفتار معلم در شروع تدریس (سه هفته اول) بسیار اهمیت دارد؛ یعنی اگر سنجیده و درست باشد، آثار مثبت و اگر نادرست باشد آثار منفی بر یادگیری دانش‌آموزان خواهد داشت؛ بنابراین، معلمان باید در هفته‌های نخست سال یا نیم‌سال تحصیلی رهنمودهای زیر را به کار گیرند تا مدیریت اثر بخش‌تری در کلاس داشته باشند :

- برنامه‌های سالانه، نیم سال، ثلث، ماه و هفته را برای دانش‌آموزان شرح دهید.
- مکان‌هایی مانند کتابخانه، آزمایشگاه و کارگاه مدرسه را به دانش‌آموزان نشان دهید و نحوه استفاده از آنها را توضیح دهید.
- نحوه امتحان گرفتن از درس و آیین‌نامه امتحانات و شرایط قبولی، تجدیدی و مردودی را توضیح و نیز نمونه سؤال‌ها را ارائه دهید.
- مقررات غیبت کردن دانش‌آموزان، تأخیر در انجام دادن تکلیف، امتحان گرفتن و نمره دادن را اعلام کنید.
- ساعات رسمی کلاس را اعلام کنید و به آن پایبند باشید.
- هرروز یک دانش‌آموز را انتخاب و اطلاعاتی درباره او کسب کنید.
- از دانش‌آموزان بخواهید تا درباره رویدادهای مهمی که در زندگی شخصی و خانوادگی‌شان رخ داده است مطلبی بنویسند یا بگویند.

- از آنان سؤال کنید که در طول تابستان چه کتاب‌هایی مطالعه کرده‌اند.

۱- از کتاب روش‌ها، فنون و الگوهای تدریس؛ تألیف امان‌الله صفوی

- در صورت غایب بودن دانش‌آموزان، به وسیله یادداشت یا با تلفن با خانواده آنان ارتباط برقرار کنید.
- مطالب را تکرار کنید، زیرا دانش‌آموزان باید حداقل، سه بار مطالب را بشنوند، بخوانند یا ببینند تا به خاطر بسپارند.
- فرصت دهید تا دانش‌آموزان پیشرفت یادگیری خود را به نمایش بگذارند.
- رفتارهای پسندیده را با تحسین کردن، ستاره دادن و نوشتن جمله‌های تحسین‌آمیز تشویق کنید.
- دانش‌آموزان را به اظهار نظر و نقد کارهای یکدیگر (انشاء، مقاله، سؤال‌های امتحانی، نقاشی و ...) تشویق کنید.
- صندوق پیشنهادات و اظهار نظرهایی را در انتهای کلاس قرار دهید و دانش‌آموزان را به ارائه نظر درباره درس و کلاس ترغیب کنید.
- برای امتحانات مهم به اندازه کافی به دانش‌آموزان فرصت بدهید تا برای آزمون آماده شوند.
- در مواردی دانش‌آموزان را به کارهای گروهی مشغول سازید.
- از دانش‌آموزان بخواهید مطالب مرتبط با درس را از روزنامه‌ها و مجله‌ها انتخاب کنند و به کلاس بیاورند و در تابلوی مخصوص تصب کنند.
- اسامی دانش‌آموزان را یاد بگیرید و از دانش‌آموزان بخواهید اسامی یکدیگر را یاد بگیرند.
- از دانش‌آموزان کلاس عکس دسته جمعی بگیرید و آن را در کلاس، دفتر مدرسه و کتابخانه و آزمایشگاه نصب کنید.
- به دانش‌آموزان کمک کنید تا گروه‌های مطالعه تشکیل دهند و در خارج از مدرسه با یکدیگر کار کنند.
- کلاس را به موقع شروع کنید.
- از دانش‌آموزان، پیش‌آزمون به عمل آورید و نقاط قوت و ضعفشان را مشخص کنید.
- سخنان خود را با یک معما، سؤال، تصویر، فیلم و سایر مواردی که به موضوع درس مربوط می‌شود آغاز کنید تا دانش‌آموزان برای آموختن درس جدید آماده شوند.
- سؤال‌های دانش‌آموزان را روی تخته فهرست کنید و در کلاس به آنها پاسخ دهید.
- از دانش‌آموزان بخواهید نکات اصلی و مهم سخنان شما را یادداشت کنند.
- از دانش‌آموزان بخواهید که انتظاراتشان را در مورد درس و هدف‌هایشان را در مورد یادگیری بنویسند.
- در هر جلسه روش‌های متفاوت و متنوعی به کار برید.

۳ برنامه‌ریزی طرح درس روزانه^۱

- مهم‌ترین و اثربخش‌ترین بخش مدیریت تدریس، داشتن طرح درس روزانه است. طرح درس روزانه برنامه‌ای است مدون و سنجیده که معلم قبل از تدریس، برای یک جلسه درس تهیه می‌کند؛ دلایل آن مواردی بدین شرح است:
- طرح درس روزانه موجب می‌شود که معلم فعالیت‌های ضروری آموزشی را به ترتیب و یکی پس از دیگری، در مراحل و زمان‌های مشخص و به شیوه‌ای منطقی پیش ببرد و نتایج حاصل از آن را در مراحل بعدی آموزش استفاده کند.
  - احتمالاً در مراحل اولیه تدریس، معلمان تازه کار نمی‌توانند همه مراحل تدریس و جزئیات آن را به خاطر بسپارند. داشتن طرح درس، این مشکل را برطرف می‌کند. معلمی که بدون برنامه و آمادگی قبلی به کلاس می‌رود، ممکن است با ناکامی روبه‌رو شود.
  - چون طرح درس طبق اصول معین تهیه می‌شود، موجب می‌شود که معلم به عوامل اصلی جریان تدریس توجه کرده آن را

۱- از کتاب روش‌ها، فنون، و الگوهای تدریس؛ تألیف امان‌الله صفوی

فراموش نکند.

- طرح درس موجب می‌شود که معلم با اعتماد بیشتری در کلاس حاضر شود.
- طرح درس توجه معلم را به انتخاب روش‌ها و فنون و الگوهای مناسب تدریس برای درس‌های مختلف جلب می‌کند.
- در جریان تهیه طرح درس، معلم فرصت خواهد داشت تا مشکلات احتمالی تدریس را پیش‌بینی کند.
- وجود طرح درس، موجب می‌شود که ارزشیابی تدریس معلم به وسیله ارزشیابان، مانند راهنمایان تعلیماتی، بازرسان به آسانی صورت گیرد.

دوازده گام برای تهیه طرح درس

گام ۱. تعیین مشخصات کلی شامل: موضوع درس، پایه تحصیلی، زمان تدریس، تاریخ تدریس، نام مدرسه و نام معلم

گام ۲. تعیین هدف درس: برای اینکه مطمئن شوید طرح درس شما همان چیزی است که می‌خواهید آموزش دهید، باید با توجه به اصول و فنون طبقه‌بندی هدف‌های شناختی، عاطفی و مهارتی که در این کتاب آمده است، هدف‌های طرح درس خود را بنویسید.

گام ۳. تعیین رفتار ورودی یا پیش‌آموخته‌ها: به طور معمول رفتار ورودی آموخته و توانایی‌هایی است که دانش‌آموزان قبل از شروع درس جدید باید آنها را کسب کرده باشند تا بتوانند درس جدید را فراگیرند. در حقیقت، رفتار ورودی پیش‌نیاز لازم برای یادگیری درس جدید است. اگر معلم از میزان معلومات و مهارت‌های قبلی دانش‌آموزان آگاه نباشد، ممکن است عده‌ای از آنان درس جدید را درک نکنند؛ بنابراین، معلم پس از تعیین هدف‌های درس جدید، باید از خود سؤال کند: دانش‌آموزان برای رسیدن به این هدف یا هدف‌ها باید چه چیزهایی را از پیش آموخته باشند.

شایان ذکر است که معلم، رفتار ورودی یا پیش‌دانسته‌های لازم برای درس جدید را به‌هنگام تهیه طرح درس و پیش از رفتن به کلاس و اجرای تدریس تعیین می‌کند؛ زیرا او تا این هنگام نمی‌داند که دانش‌آموزان به چه میزان از رفتار ورودی و دانش و مهارت پیش‌نیاز برای یادگیری درس جدید برخوردارند، فقط می‌تواند تشخیص دهد که آنان قبل از آموختن درس جدید باید درس‌های قبل را آموخته باشند تا بتوانند درس جدید را فراگیرند. معلم پس از تهیه آزمون رفتار ورودی، که شرح آن به دنبال خواهد آمد و همچنین بعد از اجرای آن آزمون به میزان دانش و مهارت پیش‌نیاز دانش‌آموزان برای آموختن درس جدید پی خواهد برد.

گام ۴. تعیین آزمون رفتار ورودی: پس از تعیین رفتار ورودی و پیش‌دانسته‌های لازم برای درس جدید که در مرحله بالا (مرحله ۳) تشریح شد، معلم باید درباره نوع آزمونی که می‌خواهد به وسیله آن دانش و مهارت پیش‌نیاز دانش‌آموزان را ارزیابی یا امتحان کند تصمیم بگیرد. سؤال‌های آزمونی رفتار ورودی می‌توانند از نوع شفاهی، انشایی، چهارگزینه‌ای، عملی یا آزمایشگاهی باشند.

گام ۵. انتخاب مواد و وسایل آموزشی یا رسانه‌ها: انتخاب رسانه‌ها برای تکمیل طرح درس ضرورت دارد. رسانه وسیله‌ای است که سبب ایجاد ارتباط بین پیام‌دهنده و پیام‌گیرنده می‌شود. رسانه مناسب، به خلق شرایط مطلوب برای یادگیری کمک می‌کند و سبب تقویت آن می‌شود. رسانه، به مفهوم معنی وسیع کلمه، جامعه، مدرسه، معلم و حتی خود دانش‌آموزان نیز هست. اما در مفهوم محدودتر، کتاب درسی، بریده روزنامه‌ها و مجلات، تصاویر، جداول، نقشه‌ها، وسایل آزمایشگاهی، اشیای موجود در موزه‌ها و اماکن تاریخی، نوارهای ضبط صوت، فیلم‌ها، تلویزیون، رایانه و... جزء رسانه‌ها محسوب می‌شوند.

معلم باید با توجه به هدف‌های طرح درس از میان انواع مواد و وسایل آموزشی، مناسب‌ترین آنها را که دارای ویژگی‌های فنی باشند، انتخاب کند: (۱) توانایی انتقال پیام مورد نظر، (۲) قابلیت حمل و نقل، (۳) در دسترس بودن، (۴) اقتصادی بودن و (۵) رجوع پذیری. به طور کلی، همه رسانه‌ها، توانایی انتقال هر نوع پیامی را ندارند. برای مثال، با استفاده از تخته و گچ رنگی می‌توان قسمت‌های مختلف یک گل را نشان داد، اما نمی‌توان جریان باز شدن گل را هم روی تخته نشان داد. از سوی دیگر، برای نمایش قسمت‌های مختلف یک گل، خود گل در مقایسه با تصویر آن، رسانه بهتری است، اما اگر گل مورد نظر از انواع گل‌هایی باشد که در محل آموزش

یافت نشود، تخته برای نشان دادن تصویر آن مناسب است.

فرض کنید، در درس جغرافیا هدف معلم، آشنا کردن دانش‌آموزان با خصوصیات مردم چین باشد. ظاهراً، بهترین کار این است که معلم، دانش‌آموزان را به کشور چین ببرد و از نزدیک آنان را با زندگی مردم آن کشور آشنا کند. اما بدیهی است که چنین برنامه‌ای نه تنها عملی نیست، بلکه از نظر اقتصادی هم میسر نیست. در این گونه موارد، نمایش دادن یک فیلم درباره مردم چین انتخاب مناسبی است؛ البته در صورتی که امکانات آن فراهم باشد، مانند بودن فیلم مورد نظر و پروژکتور و قیمت مناسب اجاره آن و نیز آشنایی معلم یا دانش‌آموزان با روش استفاده از آن.

در مثال بالا تصور کنید که معلم فیلم را به عنوان رسانه انتخاب می‌کند و به وسیله آن می‌کوشد تا شاگردان را به هدف آموزشی برساند. چند روز بعد، یک یا چند تن از شاگردان در مورد مردم چین سؤال می‌کنند و معلم سعی می‌کند که بار دیگر فیلم را نشان دهد، ولی متوجه می‌شود که فیلم مزبور فقط همان روز در اختیار بوده و پس از آن به محل دیگری ارسال شده است.

بنابراین، تمام رسانه‌ها به یک اندازه رجوع‌پذیری ندارند. کتاب درسی یکی از رسانه‌هایی است که قابلیت رجوع‌پذیری دارند؛ زیرا همیشه در اختیار است. با وجود این، معلم نباید به این دلیل که کتاب به آسانی در اختیار قرار می‌گیرد از سایر رسانه‌ها صرف‌نظر کند.

گام ۶. تعیین کارهای مقدماتی: به طور معمول، معلم باید قبل از شروع تدریس به کارهای مقدماتی بپردازد، مانند: حضور و غیاب، بازدید تکالیف درسی و اطمینان از سلامت جسمی و روانی دانش‌آموزان و نیز دادن تذکر و یادآوری‌ها، لازم است معلم از قبل آنها را در طرح درس پیش‌بینی و یادداشت کند؛ البته مدت این کارها نباید زیاد طولانی باشد، زیرا درنگ‌های طولانی علاوه بر اینکه از زمان یادگیری می‌کاهد، اشتیاق دانش‌آموزان را برای آموختن کاهش می‌دهند.

گام ۷. تعیین مطالب و روش آماده‌سازی و ایجاد انگیزه برای یادگیری: معلم باید در طرح درس خود، روشی برای ایجاد علاقه یادگیری در دانش‌آموزان را در نظر گیرد. او باید طی مقدمه‌ای، انگیزه و شوق آموختن را ایجاد کرده، آنان را برای توجه کردن و آموختن درس آماده کند. همچنین در طرح درس خود مشخص کند که با چه مطلب و روشی می‌خواهد این آماده‌سازی و ایجاد انگیزه را انجام دهد.

گام ۸. تعیین گام به گام ارائه درس جدید: تعیین گام به گام مراحل ارائه درس جدید به صورت فهرستی است از کارهای اساسی که باید در کلاس انجام شود و نوشتن آنها در طرح درس ضرورت دارد، اما لازم نیست همه جزئیات آن ذکر شود. برای مثال، اگر موضوع درس، آموختن جمع یک‌رقمی بدون انتقال $۲+۳$ باشد، معلم این مراحل را انجام می‌دهد: او به هر دانش‌آموز دو مکعب آموزشی می‌دهد و از آنان می‌پرسد چند مکعب دارید؟ که دانش‌آموزان باید عدد ۲ را بنویسند؛ سپس معلم سه مکعب دیگر به دانش‌آموزان می‌دهد و از آنان سؤال می‌کند که اکنون چند مکعب دارید؟ که دانش‌آموزان باید عدد ۳ را همراه با علامت $+$ زیر عدد ۲ بنویسند و یک خط زیر آن بکشند؛ سرانجام، معلم از دانش‌آموزان سؤال می‌کند که در آغاز چند مکعب داشتید، سپس چند مکعب دیگر می‌دهد و از آنان سؤال می‌کند که حالا چند مکعب دارید؟ بنابراین، در پایان مرحله، دانش‌آموزان باید تعداد مکعب‌ها را به طور عینی بشمارند و جمع آنها را بنویسند.

گام ۹. تعیین اختتامیه درس: معلم باید در پایان درس یک اختتامیه انتخاب کند و آن را در طرح درس خود بیاورد. برای مثال، معلم در پایان درس جمع اعداد یک‌رقمی، می‌تواند بگوید: اکنون که با جمع کردن آشنا شدید می‌توانید همین جمع‌ها را در برابر والدین خود انجام دهید.

گام ۱۰. تعیین فرصت تمرین: معلم باید پس از ارائه درس، فرصتی برای تمرین آن در کلاس به دانش‌آموزان بدهد و آن را در طرح درس منظور کند. برای مثال، پس از آموزش جمع $۲+۳$ با استفاده از مکعب‌هایی که در اختیار دارند جمع‌های دیگری بسازند.

گام ۱۱. ارزشیابی پس از ارائه درس جدید: همانطور که معلم پیش از آغاز درس جدید، رفتار ورودی یا پیش‌دانشته‌های

دانش‌آموزان را ارزیابی می‌کند، در پایان درس جدید هم باید از چگونگی یادگیری آنان اطمینان حاصل کند و از پیشرفت جمعی و فردی دانش‌آموزان آگاه شود. بنابراین، لازم است او در طرح درس خود برنامه‌ای برای ارزشیابی داشته باشد.

گام ۱۲. فعالیت‌های جبرانی و تکمیلی: معلم، پس از انجام دادن ارزشیابی و مشخص کردن نقاط قوت و ضعف یادگیری دانش‌آموزان، باید در طرح درس خود، فعالیت‌ها و تمرین‌های جبرانی برای دانش‌آموزان ضعیف و نیز فعالیت‌های گسترده‌تر و تکمیلی برای دانش‌آموزان قوی در نظر گیرد و برای همه آنان تکلیف شب تعیین کند؛ در اینجا به توضیح این فعالیت می‌پردازیم:

فعالیت‌های تکمیلی از دو بخش تشکیل می‌شود: انتخاب مطلب درباره این‌گونه فعالیت‌ها و نیز گزینش روش‌ها و فنون انجام دادن آنها.

مطلبی که برای تکمیل یک جلسه تدریس انتخاب می‌شود، ممکن است در مورد این هدف‌ها باشد:

- آماده کردن دانش‌آموزان برای درس جلسه بعد.
- خلاصه کردن درس ارائه شده.
- مرور کردن درس؛ مانند آهسته و بی‌صدا خواندن درس به وسیله دانش‌آموز.
- جمع‌بندی نکات و مفاهیم مجزا و ارتباط دادن آنها به یکدیگر.
- دادن تمرین برای کسب مهارت‌هایی که به تمرین نیاز دارد.
- دادن تمرین‌های عملی، مانند انجام دادن کارهای فنی، آزمایش‌های علوم، فعالیت‌های ورزشی.
- فعال کردن دانش‌آموزان برای یادگرفتن درس.
- ارزشیابی (امتحان قوه).

انتخاب روش برای فعالیت‌های تکمیلی در طرح درس

انتخاب روش برای انجام دادن فعالیت‌های تکمیلی به موضوع و هدف درس بستگی دارد. برای مثال، اگر درسی که ارائه می‌شود به جمع‌بندی نیاز دارد، معلم باید نوع آن را انتخاب کند. آیا جمع‌بندی را به‌طور شفاهی انجام خواهد داد و از دانش‌آموزان خواهد خواست نکات مهم را یادداشت کنند؟ یا اینکه جمع‌بندی را با خلاصه‌نویسی روی تخته انجام خواهد داد؟ یا ممکن است درسی را که معلم ارائه می‌دهد در پایان به تمرین نیاز داشته باشد. برخی از روش‌های متداول برای انجام دادن فعالیت‌های تکمیلی عبارتند از: تمرین، مسئله دادن و تکلیف شب که معلم باید در طرح درس، گزینش خود را انجام دهد.

اجرای برنامه طرح درس روزانه در کلاس

معلم پس از آنکه برنامه طرح درس روزانه را تهیه کرد، طبق اجزاء و مراحل آن و در نظر گرفتن و به کارگیری تمام نکات مطالب فصل‌های قبل، به تدریس می‌پردازد. فعالیت‌های معلم در اجرای برنامه طرح درس، که شرح آن گذشت به سه مرحله تقسیم می‌شود:

مرحله ۱: در این مرحله فعالیت‌های مقدماتی قبل از شروع درس جدید شامل گام‌های ۲، ۴، ۶ و ۷ (از ۱۲ گام طرح درس) آغاز می‌شود.

مرحله ۲: فعالیت‌های ضمن ارائه درس جدید، که معلم باید هدف درس را بیان کند (گام ۲)، دانش‌آموزان را برای توجه یادگیری درس جدید آماده سازد (گام ۷)، درس جدید را با استفاده از وسایل آموزشی (گام ۵) با مراحل گام به گام آن ارائه دهد (گام ۸) و با یک اختتامیه آن را به پایان رساند (گام ۹).

مرحله ۳: فعالیت‌های پس از ارائه درس جدید که معلم باید به دانش‌آموزان فرصت دهد تا درس جدید را تمرین کنند (گام ۱۰) سپس از موخته‌های آنان ارزشیابی به عمل آورد (گام ۱۱) و فعالیت‌های جبرانی و تکمیلی برای دانش‌آموزان تعیین کند (گام ۱۲).

ساختار کلی طرح درس روزانه

تاریخ اجرا :	رشته تحصیلی :	پایه تحصیلی :	مشخصات کلی		
شماره جلسه :	تا	صفحه :			
منابع کمکی :					
اهداف کلی :					
حیطه شناختی (دانستنی ها)					
حیطه عاطفی (نگرشی)					
حیطه روانی-حرکتی (مهارتی)					
حیطه و طبقه	اهداف رفتاری			اهداف رفتاری	کارهای پیش از تدریس
زمان	روش تدریس	وسایل	رفتار دانش آموز	فعالیت معلم	
				احوال پرسى و حضور و غیاب	کارهای آغازین تدریس
				ارزشیابی تشخیصی	
				آماده سازی و ایجاد انگیزه	
				ارائه درس جدید	ارائه درس
				جمع بندی	کارهای پایانی
				ارزشیابی پایانی	
				تکلیف	

۱- ساختن آزمون‌های انتخابی (الف: چندگزینه‌ای، ب: درست-نادرست، ج: جورکردنی).

الف) ساختن پرسش‌های چندگزینه‌ای

در نوشتن و ساختن پرسش‌های چندگزینه‌ای از دو طریق می‌توان استفاده کرد.

۱) از طریق فرم استفهامی

۲) از طریق فرم عبارت ناقص

مثال برای فرم استفهامی: ساقه سؤال: در کدام یک از انواع پرسش‌های زیر آزمایش شونده باید پاسخ را تهیه کند؟

الف) چندگزینه‌ای

ب) درست و نادرست

ج) جورکردنی

د) کوتاه-پاسخ

مثال برای فرم عبارت ناقص: ساقه سؤال: برای نشان دادن نوع پرسش‌هایی که در آنها لازم است آزمایش شونده پاسخ را

تهیه کند می‌توان پرسش

الف) چند انتخابی را ذکر کرد

ب) درست و نادرست را ذکر کرد

ج) جورکردنی را ذکر کرد

د) کوتاه-پاسخ را ذکر کرد

نکات اساسی که در نوشتن و ساختن پرسش‌های چندگزینه‌ای باید رعایت کرد عبارتند از:

۱- ساقه پرسش بایستی برای اندازه‌گیری هدف مهمی طرح ریزی شده باشد.

۲- تلاش شود که در ساقه پرسش تنها یک مطلب که به روشنی تدوین شده ارائه گردد.

۳- ساقه پرسش را با زبان ساده و روشن بیان کنید.

۴- حتی الامکان، ساقه پرسش را به صورت مثبت بیان کنید.

۵- چنانچه در ساقه پرسش عبارت منفی به کار رفته آن را مورد تأکید قرار دهید.

۶- اطمینان حاصل کنید که پاسخ مورد نظر واقعاً درست است یا به روشنی بهترین پاسخ محسوب می‌شود.

۷- دقت کنید که همه گزینه‌ها از لحاظ دستوری درست و با ساقه پرسش هماهنگ و با یکدیگر موازی باشند.

۸- از اشارات کلامی که بتواند شاگردان را به انتخاب پاسخ درست یا حذف گزینه‌های نادرست راهنمایی کند، خودداری نمایید.

۹- از به کار بردن لغات مشابه در ساقه گزینه‌ها اجتناب ورزید.

۱۰- پاسخ درست را به همان عبارتی که در کتاب درسی آمده و یا با جملات قالبی در گزینه‌ها نیاورید.

۱۱- از تفصیل بیشتر و نوشتن جزئیات که معمولاً در بیان پاسخ درست به کار می‌رود، اجتناب ورزید.

۱۲- از گنجاندن کلمات و عبارت‌های مطلق در پاسخ‌ها اجتناب ورزید (مانند همیشه، هرگز، یا هیچ‌یک، فقط...).

۱۳- از نوشتن دو پاسخ که معنی یکسانی دارند اجتناب ورزید.

۱۴- از لغات مخالف و ضد هم که یکی از آنها پاسخ درست باشد اجتناب ورزید.

۱۵- لغات تکنیکی که شاگردان نمی‌دانند به کار نبرید.

۱۶- پاسخ‌ها حتی المقدور به زبان شاگردان بیان شود.

۱۷- پاسخ‌های همگن بسازید.

۱۸- از به کار بردن گزینه «همه پاسخ‌های بالا و هیچ‌یک از پاسخ‌های بالا» به کلی اجتناب ورزید چون محتوای پرسش و پاسخ

دارای هیچ‌گونه پیام و هدفی نیست.

ب) ساختن پرسش‌های درست-نادرست

پرسش درست-نادرست از یک عبارت خبری تشکیل می‌شود که دانش‌آموز باید درباره درست بودن یا درست نبودن مطلب آن داوری کند. فرم اصلی پرسش درست-نادرست را می‌توان در بعضی موارد تغییر داد و از دانش‌آموز خواست که پاسخ خود را به صورت آری-نه، موافق، مخالف، و مانند آنها بیان کند.

مشکلی که برای این پرسش‌ها وجود دارد اینکه چون تنها دو پاسخ وجود دارد. دانش‌آموز غیر مطلع پنجاه درصد برای یافتن پاسخ درست شانس دارد. تنها در مواردی از پرسش‌های درست-نادرست استفاده می‌کنیم که نتوان پرسش‌های چندگزینه‌ای برای اندازه‌گیری برآیندهای مورد نظر به کار برد.

مثال برای پرسش درست-نادرست: پرسش درست-نادرست از جمله پرسش‌هایی است که در آنها آزمایش شونده خود

پاسخ را تهیه می‌کند؟

از معایب پرسش‌های درست-نادرست:

الف) پرسش‌ها مبهم هستند.

ب) پرسش‌ها اکثراً منجر به آسان شدن بیش از حد می‌شوند.

ج) عامل حدس را افزایش می‌دهند.

در نوشتن پرسش‌های درست-نادرست این مطالب را رعایت کنید:

۱- در هر پرسش تنها یک مطلب مهم و اساسی را بیان کنید.

۲- یک قسمت از جمله درست و قسمت دیگر نادرست نباشد.

۳- از به کار بردن اصطلاحات منفی در جاهایی که ضروری نیست اجتناب ورزید مگر اینکه برآیندهای یادگیری ایجاب نمایند.

۴- جملات پیچیده را به کار نبرید.

۵- از به کار بردن لغاتی مانند (هر، همه، فقط، نه و هرگز) اجتناب کنید.

۶- جملات را کوتاه و همگن بنویسید.

ج) ساختن پرسش‌های جورکردنی^۱: پرسش‌های جورکردنی توانایی دانش‌آموزان را برای جور کردن یا به هم پیوستن در

موضوعات، ایده‌ها، مفاهیم یا واقعیات مربوط به هم اندازه می‌گیرد.

پرسش‌های جورکردنی را جز پرسش‌های چندگزینه‌ای تلقی می‌گردد. در این نوع پرسش به جای ارائه پاسخ‌ها تحت ساقه هر

پرسش تعداد ساقه در یک ستون و پاسخ‌ها در ستون دیگر ارائه می‌گردد. دانش‌آموز بایستی هر ساقه و پاسخ را که به هم مربوط می‌شود

جلوی ستون مناسب بنویسد.

مثال پرسش‌های جورکردنی :

در پرسش‌های زیر حرف‌های مربوطه در ستون (ب) را در جای مناسب روی خطوط تعیین شده بنویسید.

محل پاسخ	ستون الف	ستون ب
.....	۱- بهترین پرسش برای اندازه‌گیری در محاسبه	الف) پرسش جورکردنی
.....	۲- نامناسب‌ترین پرسش برای تشخیص دشواری‌های تربیتی	ب) پرسش چندگزینه‌ای
.....	۳- انواع مختلف برآندهای یادگیری را اندازه می‌گیرد.	ج) پرسش درست-نادرست

از معایب پرسش‌های جورکردنی :

الف : نوشتن این گونه پرسش‌ها برای سطوح بالاتر از دانش مشکل خواهد بود.

ب : پیدا کردن ایده‌هایی که بتوان آنها را به شکل پرسش‌های جورکردنی درآورد مشکل است. در نوشتن پرسش‌های جورکردنی نکته‌های زیر را رعایت نمایید.

۱- فهرست مطالب باید کوتاه باشد و پاسخ‌ها در ستون سمت چپ قرار داده شود.

۲- در هر پرسش جورکردنی تنها از مطالب همگن استفاده کنید و پاسخ‌ها همگن باشند.

۳- مبنای جورکردن را در دستورالعمل مشخص و تصریح کنید که هر پاسخ را می‌توان یک یا چندبار به کاربرد یا اصلاً مورد استفاده قرار نداد.

۴- فقط اطلاعات اصولی و اساسی را آزمایش کنید.

۵- جواب‌ها را به ترتیب منطقی بنویسید.

۲- ساختن پرسش‌های تهیه کردنی

فرم اصلی پرسش‌های تهیه کردنی عبارتند از :

الف : پرسش‌های کامل کردنی

ب : پرسش‌های کوتاه-پاسخ

ج : پرسش‌های انشایی

الف : ساختن پرسش‌های کامل کردنی : در این گونه پرسش‌ها جای خالی در وسط و یا بیشتر در انتهای جمله در نظر گرفته

می‌شود که آزمایش شونده باید آن را پر کرده و آن را کامل نماید. در نوشتن پرسش‌های کامل کردنی نکته‌های زیر اساسی به نظر می‌رسد :

۱- در هر جمله فقط یک جای خالی بگذارید.

۲- جای خالی حتی‌المقدور در پایان جمله باشد.

۳- پرسش‌ها را طوری بنویسید که فقط یک پاسخ درست داشته باشند.

۴- پرسش‌ها را از روی متن کتاب کپی نکنید.

۵- سعی کنید همه جاهای خالی طول یکسان داشته باشند.

ب: ساختن پرسش‌های کوتاه-پاسخ: پرسش‌های کوتاهی هستند که دانش‌آموز بایستی در محلی که داده شده

پاسخ کوتاه خود را بنویسد. در پاسخ دادن به آن آزمایش شونده باید به جای انتخاب پاسخ درست، آن را تهیه کند. این گونه پرسش‌ها برای آزمایش توانایی فراگیران در به یاد آوردن واقعیات، مفاهیم اصلی و اصول اساسی به کار برده می‌شود.

مثال: در پرسش چندگزینه‌ای قسمتی که مطلب اصلی پرسش را بیان می‌کند چه نامیده می‌شود؟

در نوشتن این نوع پرسش نکات زیر را رعایت کنید:

۱- پرسش را طوری بیان کنید که تنها یک پاسخ ساده و مختصر داشته باشد.

۲- مطمئن شوید که پاسخ درست به نکته اصلی موضوع مربوط باشد.

۳- از آوردن اشارات کلامی خودداری کنید.

۳- ساختن پرسش‌های انشایی

پرسش‌های انشایی برای اندازه‌گیری برآیندهای معلوماتی مناسب نیست. اما گاهی ضرورت دارد آزمایش شونده آزادی

بیشتری برای پاسخ دادن داشته باشد و منظور ما اندازه‌گیری قدرت ابتکار، خلاقیت، نحوه استدلال، چگونگی مقدمه چیدن و به نتیجه رسیدن و تلفیق کردن و چگونگی بیان کردن باشد از این نوع پرسش استفاده می‌کنیم.

مثال: مزایا و معایب استفاده از پرسش‌هایی انشایی در آزمون را شرح دهید.

از معایب آزمون انشایی این که نمره دادن آن ذهنی است و بر اساس قضاوت شخصی مصحح است و مستلزم صرف وقت زیادی

برای تصحیح کردن می‌باشد. نکته دیگر اینکه نمونه‌گیری از محتوای درس محدود خواهد شد زیرا تعداد این گونه پرسش‌ها را نمی‌توان

زیاد انتخاب کرد نمونه‌گیری‌ها در این روش معرف پیشرفت‌های مورد نظر نخواهد بود و در نتیجه ممکن است پرسش‌هایی در امتحان

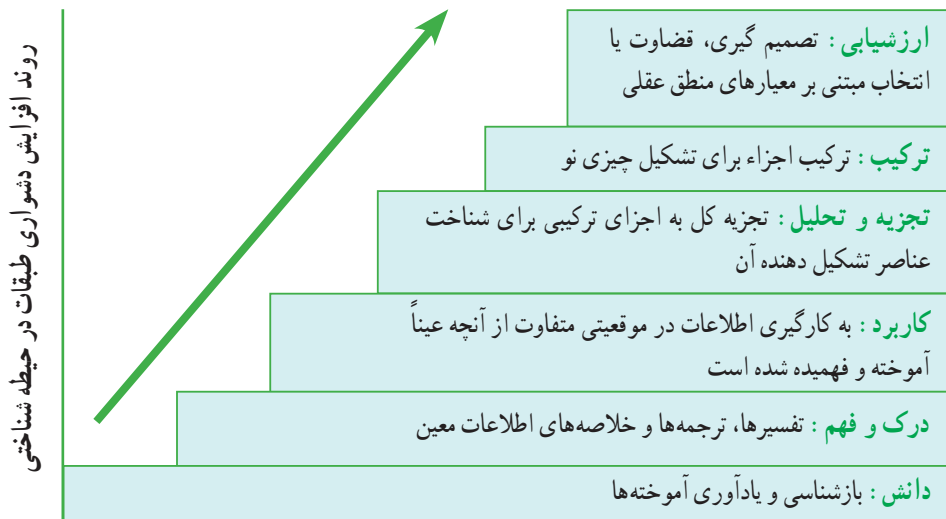
آید که یک دانش‌آموز تصادفاً فقط همان یک قسمت را مطالعه کرده باشد و دانش‌آموز نمره تصنعی بالایی بگیرد و دانش‌آموز دیگری

که تمام قسمت‌های کتاب را خوانده و برای آن قسمت مورد پرسش وقت کمتری صرف مطالعه کرده است نمره‌ای خواهد گرفت که

استحقاق بیشتر از آن را داشته است.

در طبقه‌بندی بلوم و همکاران هدف‌های آموزشی در سه حیطة شناختی، روانی حرکتی و عاطفی دسته‌بندی شده‌اند که هر یک از حیطة‌ها دارای چندین سطح و طبقه آموزشی است.

الف) حیطة شناختی :

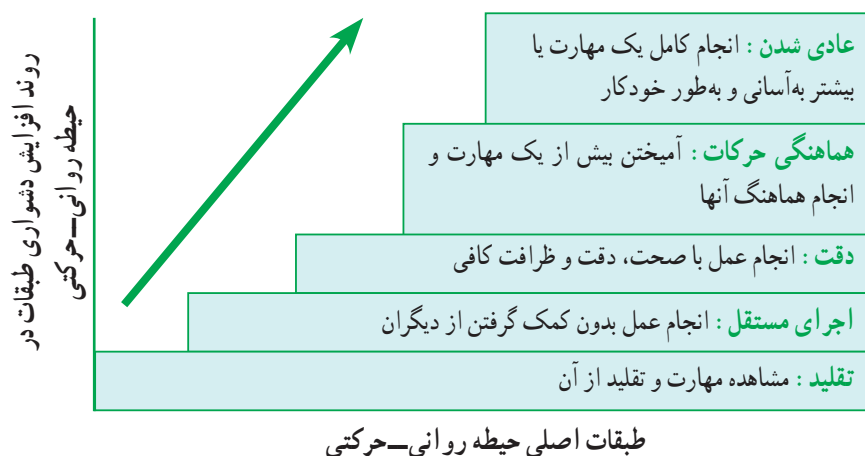

طبقات اصلی در حیطة شناختی

نمونه «هدف‌های کلی آموزشی» و فعل‌های رفتاری هر طبقه در حیطة شناختی

طبقات	هدف‌های کلی آموزشی (نتایج یادگیری)	فعل‌های رفتاری (به صورت زمان حال ساده و سوم شخص مفرد)
دانش	اصطلاحات متداول را می‌داند. مفاهیم اساسی را می‌داند. روش‌ها را می‌داند.	تعریف می‌کند، توصیف می‌کند، مشخص می‌کند، فهرست می‌کند. نام می‌برد، تکرار می‌کند، بیان می‌کند. جور می‌کند، نسخه‌برداری می‌کند.
درک و فهم (فهمیدن)	اصول را می‌فهمد. تئوری‌ها را می‌فهمد. قوانین را می‌فهمد.	مثال می‌زند، حل می‌کند، ترجمه می‌کند، برگردان می‌کند. تمیز می‌دهد، تخمین می‌زند، توضیح می‌دهد، بسط می‌دهد، تعمیم می‌دهد، بازنویسی می‌کند، خلاصه می‌کند، پیش‌بینی می‌کند.
کاربرد	مفاهیم و اصول را در موقعیت جدید به کار می‌برد. قوانین و نظریه‌ها را در موقعیت عملی به کار می‌برد.	تغییر می‌دهد، محاسبه می‌کند، نمایش می‌دهد، کشف می‌کند، اندازه‌گیری و کنترل می‌کند.
تجزیه و تحلیل	ساختار یک اثر هنری را تجزیه و تحلیل می‌کند. جداول و نمودارها را تجزیه و تحلیل می‌کند. یک متن ادبی را تجزیه و تحلیل می‌کند.	به اجزا تقسیم می‌کند یا نمودار نشان می‌دهد، مجزا می‌کند، تجزیه می‌کند، تفکیک می‌کند، جدا می‌کند، هجی می‌کند
ترکیب	اصول و قواعد را با یکدیگر ترکیب می‌کند. طرح جدیدی ابداع می‌کند. مطالب را با یکدیگر ترکیب می‌کند.	طبقه‌بندی می‌کند، درهم می‌آمیزد، انشاء می‌کند، تجدید نظر می‌کند بازنویسی می‌کند، سخنرانی می‌کند، داستان‌نویسی یا شعر می‌سراید، تجدید سازمان می‌کند، مدون می‌کند، نمودار تهیه می‌کند گروه‌بندی می‌کند.
ارزشیابی	یک اثر هنری را ارزشیابی می‌کند. روش‌های تدریس را ارزشیابی می‌کند. قوانین یادگیری را ارزشیابی می‌کند.	ارزیابی می‌کند، مقایسه می‌کند، نتیجه‌گیری می‌کند، مقابله می‌کند، انتقاد می‌کند، تفسیر می‌کند، ربط می‌دهد، قضاوت می‌کند. داوری می‌کند.

ب) حیطه روانی - حرکتی

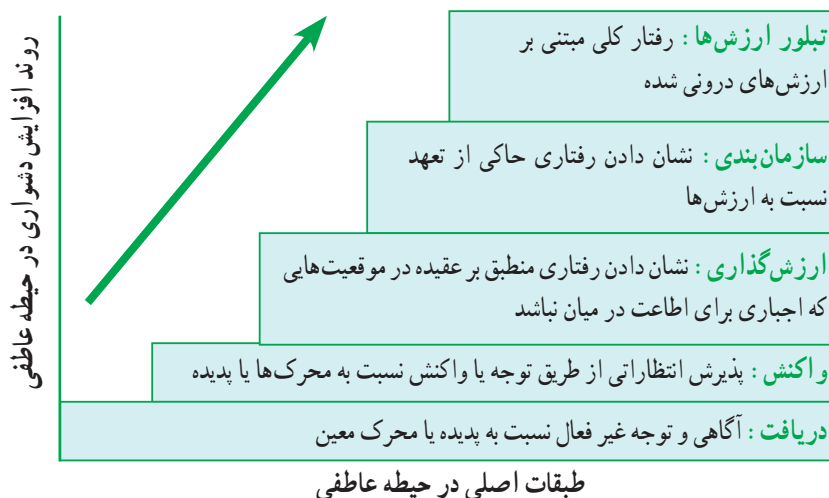

نمونه «هدف‌های کلی آموزشی» و فعل‌های رفتاری هر طبقه در حیطه روانی-حرکتی

طبقه	هدف‌های کلی آموزشی (مهارت کلی)	فعل‌های رفتاری
تقلید	از ابزار و وسایل تراشکاری آگاهی دارد. از حیث جسمی برای تراشکاری آمادگی دارد. به تراشکاری تا حدودی علاقه دارد. با کمک استادکار، تراشکاری می‌کند.	تمیز می‌کند، اشتباه خود را رفع می‌کند، تمرین می‌کند، حرارت می‌دهد، گره می‌زند، مخلوط می‌کند، میخ‌کوبی می‌کند، به هم می‌زند، وزن می‌کند، می‌بچد، به هم می‌بچد، محکم می‌کند، بسته‌بندی می‌کند، می‌چیند.
اجرای مستقل	به تنهایی تراشکاری می‌کند. به تنهایی نقاشی ساختمان را انجام می‌دهد. به تنهایی می‌سازد.	سوار می‌کند، اره می‌کند، آسیاب می‌کند، خمیر می‌کند، می‌بزد، می‌دوزد، می‌بافد، تیز می‌کند، رنگ می‌کند، سمپاشی می‌کند، درو می‌کند، مسواک می‌زند، ناخن می‌گیرد.
دقت	با دقت موتور مولد را سیم‌پیچی می‌کند. با دقت رادیو را تعمیر می‌کند. با دقت جوشکاری می‌کند.	با مته سوراخ می‌کند، آب‌بندی می‌کند، فنر ساعت را جا می‌اندازد، لحیم می‌کند، صحافی می‌کند، رفو می‌کند، گچکاری می‌کند، کاشی‌کاری می‌کند، حدیده می‌کند، سیم‌کشی می‌کند.
هماهنگی حرکات	با هماهنگی چشم و دست مجسمه می‌سازد. با هماهنگی چشم و دست چکش می‌زند. با هماهنگی دست و چشم و گوش، ارکستر را رهبری می‌کند.	با چرخ خیاطی می‌دوزد، آبشار می‌زند، شنا می‌کند، شیرجه می‌رود، اسکی می‌کند، دوچرخه‌سواری می‌کند، سر می‌خورد، ویولون می‌زند، تیراندازی می‌کند.
عادی شدن	با مهارت رانندگی می‌کند. با مهارت با تراکتور شخم می‌زند. با مهارت قالی می‌بافد.	همزمان ترمز و کلاچ را فشار می‌دهد (با مهارت) چرخ خیاطی را به کار می‌اندازد، (با مهارت) می‌سازد (با مهارت) تعمیر می‌کند و غیره.

ج) حیطه عاطفی

نمونه «هدف‌های کلی تربیتی» و فعل‌های رفتاری هر طبقه در حیطه عاطفی

طبقات	هدف‌های کلی تربیتی	فعل‌های رفتاری
دریافت (توجه)	نسبت به اهمیت یادگیری، آگاهی نشان می‌دهد نسبت به نیازهای انسان و مسائل اجتماعی حساسیت نشان می‌دهد. بادقت به فعالیت‌های کلاس توجه می‌کند.	می‌پرسد، انتخاب می‌کند، دنبال می‌کند، قرار می‌دهد، نام می‌برد، اشاره می‌کند، توصیف می‌کند، مشخص می‌کند، با دقت گوش می‌دهد، سؤال می‌کند، می‌نشیند، ارائه می‌دهد.
واکنش (دقت)	قوانین مدرسه را رعایت می‌کند. برای انجام کاری ویژه، داوطلب می‌شود. از مطالعه شعر و ادب لذت می‌برد.	پاسخ می‌دهد، کمک می‌کند، موافقت می‌کند، اجابت می‌کند، پیروی می‌کند، تبریک می‌گوید، اجرا می‌کند، تمرین می‌کند، می‌خواند، گزارش می‌دهد.
ارزش‌گذاری (اظهار نظر)	به نقش علم و زندگی روزمره ارجحیت می‌دهد. نسبت به رفاه و آسایش دیگران علاقه نشان می‌دهد. خود را در قبال پیشرفت اجتماعی متعهد می‌داند.	کامل می‌کند، پیش‌قدم می‌شود، دعوت می‌کند، ملحق می‌شود، پیشنهاد می‌کند، سهمیم می‌شود، کار می‌کند، مطالعه می‌کند، تحسین می‌کند، تشکر می‌کند.
سازمان‌بندی	نقش برنامه‌ریزی منظم در حل مسائل را می‌شناسد. مطابق توانایی‌ها، علایق و اعتقادات خویش برنامه‌ای برای زندگی خود تدوین می‌کند.	طرفداری می‌کند، تغییر می‌دهد، تنظیم می‌کند، تلقین می‌کند، مقایسه می‌کند، تعمیم می‌دهد، تعدیل می‌کند، تغییر می‌دهد، اصلاح می‌کند، منظم می‌کند، سازمان می‌دهد، ربط می‌دهد، ترکیب می‌کند.
تبلور (درونی شدن)	برای انجام کار مستقل از خود اعتماد به نفس نشان می‌دهد. در فعالیت‌های گروهی، عملاً همکاری می‌کند. عادات خوب بهداشتی را جذب می‌کند.	تمیز می‌دهد، تحت نفوذ قرار می‌دهد، کیفیت چیزی را تعیین می‌کند، تجدیدنظر می‌کند، خدمت می‌کند، ممیزی می‌کند، گلچین می‌کند، داوری می‌کند، قضاوت می‌کند.